

OPINIE JURIDICĂ

la proiectul de modificare a unor acte legislative (Institutul Național al Justiției și statutul judecătorului)

EXPEDIATĂ PRIN E-MAIL ȘI PUBLICATĂ PE CRJM.ORG

Nr./Data:	51/23 din 24 mai 2024
Destinatari:	Ministerul Justiției, Direcția elaborare acte normative e-mail: daniela.stirbu@justice.gov.md e-mail: secretariat@justice.gov.md
Prezentată de:	Centrul de Resurse Juridice din Moldova (www.crjm.org), persoane de contact: Vladislav GRIBINCEA, Director de Program, e-mail: vladislav.gribincea@crjm.org ,

Această opinie se referă la [proiectul de Lege cu nr. de ordine 853](#) publicat pentru coordonare pe 29 aprilie 2024. Conform proiectului, acesta fost elaborat de Ministerul Justiției eficientizării Institutului Național al Justiției (INJ), sporirea atractivității calității de audient a INJ și clarificarea unor prevederi contradictorii privind statutul judecătorului și competența Consiliului Superior al Magistraturii (CSM).

CRJM vine cu recomandări pentru îmbunătățirea proiectului. Principalele noastre recomandări se referă la:

- Clarificarea regulilor cu privire la incompatibilitățile, interdicțiile și restricțiile judecătorilor;
- Menținerea, la solicitarea CSM/CSP/INJ a verificării candidaților de către SIS;
- Introducerea obligației pentru judecători de a cere perfectarea accesului se secretul de stat;
- Excluderea obligativității delegării judecătorilor la instruire prin intermediul CSM;
- Reducerea de la 5 la 3 a numărului de judecători din completul care va examina contestațiile împotriva hotărârilor CSM;
- Introducerea unei note minime eliminatorii mai mari pentru admiterea la INJ;
- Renunțarea la 2 comisii de admitere și, eventual, crearea a două comisii cu un număr mai mic de membri la absolvirea INJ;
- Păstrarea evaluării psihologice la INJ;
- Renunțarea la majoritatea modificărilor care schimbă procedura și consecințele înscrierii absolvenților INJ în registrele candidaților pentru funcția de judecător/procuror

Vă rugăm să nu ezitați să ne contactați pentru orice clarificări.

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

Nr. modificării	Textul existent în proiectul votat în prima lectură	Modificări propuse de CRJM <i>(formulările în legătură cu care se propune eliminarea au fost tăiate cu o linie, iar textul care se propune a fi adăugat este subliniat)</i>	Argumente/Comentarii
Legea cu privire la statutul judecătorului			
		<p>Articolul 8 va avea următorul conținut: „Articolul 8. Restricțiile judecătorului (1) Funcția de judecător este incompatibilă cu: a) orice altă funcție sau activitate remunerată, cu excepția activității didactice, științifice, de creație și în organele colegiale din cadrul autorităților sau instituțiilor publice; b) mandatul de deputat în Parlament sau de consilier în autoritatea administrației publice locale; c) activitatea de întreprinzător; d) calitatea de membru al organului de conducere al unei organizații comerciale. (2) Judecătorul care a fost ales în funcția de Președinte al Republicii Moldova, de deputat în Parlament, consilier în autoritatea administrației publice locale sau a fost numit membru al Guvernului, în termen de 30 de zile de la data validării/acceptării mandatului, depune cerere de demisie în condițiile art.26. În cazul în care judecătorul nu depune</p>	<p>Această modificare este imperios necesară pentru a soluționa problemele apărute în practică. Modificarea: - exclude prevederea care a dus la condamnarea a CEDO în cauza Manole c. Moldovei; - clarifică regulile cu privire la comunicarea <i>ex parte</i> și introduce o procedură eficientă de a recuza judecătorul (procedura existentă în prezent nu generează efecte practice); - exclude unele prevederi desuete din art. 8; - introduce interdicția comportamentului care ar putea fi perceput ca corupțional.</p>

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

		<p>cerere de demisie, după expirarea termenului de 30 de zile acesta este eliberat de drept din funcția de judecător.</p> <p>(3) Judecătorului îi este interzis:</p> <p>a) să dea consultații scrise sau verbale în probleme litigioase, cu excepția situațiilor stabilite în Codul de etică al judecătorului;</p> <p>b) să fie membru al unui partid politic sau să desfășoare orice activitate cu caracter politic, inclusiv pe perioada suspendării sau detașării din funcție;</p> <p>c) până la pronunțarea hotărârii judecătorești, să se pronunțe public asupra soluției în cauzele aflate în procedura sa;</p> <p>d) ca comportamentul său să trezească dubii cu privire la integritatea sa.</p> <p>(4) Judecătorul nu este în drept să comunice cu alte persoane despre examinarea dosarului aflat în procedura judecătorească în alt mod decât cel prevăzut de regulile de procedură. Comunicarea este interzisă din momentul de înregistrare a dosarului în instanța de judecată și până la emiterea hotărârii irevocabile privind dosarul. Orice comunicare sau încercare de astfel de comunicare este în mod obligatoriu adusă la cunoștința părților la proces cel târziu la următoarea ședință de judecată.”</p>	
2	În articolul 9 alin. (8) cuvintele „și de la Serviciul de Informații și Securitate” se exclud în ambele cazuri, iar cuvintele „oferindu-i-se posibilitatea să își prezinte	Nu susținem această modificare	Hotărârea Curții Constituționale nr. 32/2017 nu interzice verificarea judecătorilor de către SIS. Ea interzice doar demiterea obligatorie a judecătorilor dacă avizul SIS este

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

	poziția pe marginea acestora” se substituie cu cuvintele „. Candidatul își poate prezenta în scris opinia referitor la informația din înscrisurile respective, în termen de 5 zile lucrătoare.”		negativ. Legea a fost deja modificată și judecătorii nu mai pot fi demși în baza avizelor SIS. Legislația nu interzice SIS prezentarea avizului cu privire la judecătorii la solicitarea organelor de autoadministrare a judecătorilor, care nu au caracter obligatoriu. Asemenea verificări există în majoritatea statelor și reprezintă o măsură menită să asigure integritatea etică a judecătorilor, despre care CNA nu poate informa CSM. Legea prevede și garanții împotriva abuzului SIS și pentru a garanta independența justiției. Persoana poate face cunoștință cu informația prezentată de SIS, ceea ce îi permite să combată poziția SIS în fața CSM.
		Articolul 15 alin. (1) se completează cu lit. d ²) cu următorul cuprins: „d ²) să solicite perfectarea dreptului de acces la secretul de stat;”	Pentru a soluționa problema blocajelor în examinarea cauzelor ce constituie secret de stat, propunem introducerea acestei obligații, care se referă doar la solicitarea și îndeplinirea tuturor formalităților pentru a perfectă accesul la secretul de stat. Respingerea cererii nu reprezintă temei pentru eliberare din funcție a judecătorului.
4	La articolul 25: alineatul (1) se completează cu litera j ¹) cu următorul cuprins: „j ¹) refuzului nemotivat al judecătorului de a-și verifica starea de sănătate”;	La articolul 25: alineatul (1) se completează cu litera j ¹) cu următorul cuprins: „j ¹) refuzului nemotivat al judecătorului de a-și verifica starea de sănătate”; „j ¹) refuzului judecătorului de a-și verifica starea de sănătate după mai mult de 5 ani de la obținerea certificatului menționat la art. 6 ¹ alin. (5);	litera j ¹) a fost ajustată pentru a corespunde mai exact sensului dorit de ministerul justiției. Eliberarea va putea fi efectuată doar după expirarea a 5 ani de la obținerea certificatului medical precedent.

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

		„j ²) refuzul judecătorului de a perfecta dreptului de acces la secretul de stat;”	Propunem introducerea literei j ²) ca o consecință a introducerii obligației judecătorului de a solicita perfectarea accesului la secret de stat.
4	La articolul 25: alineatul (2) se completează cu textul „Judecătorul se consideră eliberat din funcție din data indicată în cererea de demisie, dacă aceasta este acceptată de Consiliul Superior al Magistraturii, din data indicată în hotărârea de eliberare din funcție sau, după caz, din data atingerii plafonului de vîrstă.”	„Judecătorul se consideră eliberat din funcție la data atingerii plafonului de vîrstă sau la data indicată în hotărârea Consiliul Superior al Magistraturii.”	Reglementarea în versiunea propusă de Minister nu este suficient de clară, deoarece operează cu câteva alternative care se pot suprapune. Propunem ca eliberarea din funcție să producă efecte din dată indicată în hotărârea CSM sau la atingerea plafonului de vîrstă.
Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii			
1	La articolul 4 alineatul (2) litera c ²), după textul „deleagă judecători” se introduc cuvintele „și inspectori-judecători”	Articolul 4 alineatul (2) litera c ²) se exclude	Propunem excluderea obligației de delegare a judecătorilor prin intermediul CSM. Această procedură este greoaie și consumă nejustificat eforturile CSM. Participarea la seminare va fi decisă de judecător însăși, după coordonarea cu președintele instanței de judecată. Dacă el va abuza de acest drept, afectând activitatea instanței sau desfășurarea proceselor, aceasta ar putea reprezenta o abatere disciplinară. Aceeși regulă se va aplica și față de judecătorii-inspectori. Recomandăm ca o procedură similară să fie introdusă și în Legea cu privire la procuratură.
3	Articolul 15 se completează cu alineatul (2 ¹) cu următorul cuprins:	Nu susținem această modificare	Procedura propusă este foarte greu de realizat în practică și nu este necesară. Lipsa temporară a unui membru al CSM nu afectează cvorumul CSM. Pe de altă

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

	„(2 ¹) În cazul suspendării mandatului de membru al Consiliului Superior al Magistraturii sau în cazul absenței motivate a acestuia de la serviciu, timp de mai mult de 1 lună, în perioada respectivă mandatul acestuia va fi exercitat de către membrul supleant ales în condițiile art. 3 alin. (4).”.		parte, implicarea unui membru supleant pentru o perioadă scurtă de timp nu este foarte eficientă. Această prevedere se va putea aplica doar față de judecători. Suspendarea judecătorului pentru o perioadă scurtă de timp este greu de justificat. Venirea acestora temporar în CSM presupune suspendarea judecătorului din funcție și redistribuirea dosarelor pe care acesta le are în procedură, îngreunând activitatea instanței în care activează și examinarea cauzelor.
4	Articolul 20 la alineatul (3 ²) cuvintele „încetarea calității de membru sau, după caz,” se exclud;	Articolul 20 alin. (3 ²) va avea următorul conținut: „(3 ²) Participarea la concursul pentru promovarea într-o instanță superioară, transferarea la o instanță judecătorească de același nivel a membrilor Consiliului Superior al Magistraturii din rândul judecătorilor, precum și a judecătorilor detașați la Secretariatul Consiliului Superior al Magistraturii, se interzic pe perioada exercitării mandatului și timp de 6 luni după încetarea calității de membru sau, după caz, expirarea termenului pentru care a fost detașat.”	Norma propusă de minister creează premisa pentru demisia membrului CSM înainte de termen și participarea imediată la concursuri. Acest lucru știrbește din scopul inițial al proiectului – prevenirea conflictelor de interese. Noi propunem în schimb excluderea acestei interdicții pentru judecătorii detașați la INJ, deoarece în acest caz conflict de interese nu poate exista.
		La articolul 25 alin. (2) cifra „5” se substituie cu cifra „3”	Propunem ca contestațiile împotriva hotărârilor CSM să fie examinate de un complet din 3 judecători, nu de 5. Această modificare este introdusă în contextul reformei CSJ din anul 2023. Completele la CSJ de regulă vor fi constituite din 3 judecători, iar impunerea prin lege a obligației de a constitui și complete din 5 judecători

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

			afectează organizarea internă a curții și reduce impactul sistemului de distribuire aleatorie a dosarelor.
Legea privind Institutul Național al Justiției			
3	La articolul 9, alineatul (1 ¹) la litera a), cuvintele „, administrație publică sau management ori echivalentul acesteia” se exclud;	Nu susținem această modificare	Prin această modificare, poate deveni Director al INJ doar persoana care are studii juridice. Având în vedere atribuțiile directorului institutului, care sunt în principal de administrare a unei entități juridice, această modificare este greu de înțeles. Deținerea studiilor juridice mereu va constitui un avantaj, însă introducerea studiilor juridice ca condiție obligatorie ar putea fi măsură excesivă, care limitează și mai mult numărul și așa redus al potențialilor candidați care ar putea administra cu brio INJ.
3	La articolul 9, alineatul (2) după cuvântul „disciplinare” se completează cu cuvântul „repetate.”.	Nu susținem această modificare	Chiar și o abatere disciplinară gravă ar putea fi suficientă pentru demiterea directorului INJ. De exemplu, menținerea în funcția de director a unei persoane care a hărțuit o singură dată un audient al institutului, sau a avut un discurs extremist, va afecta nejustificat imaginea INJ și nimic altceva decât demiterea nu ar fi suficient. În lege deja există garanții împotriva demiterii abuzive a acestuia, cum ar fi necesitatea unei decizii colegiale și recursul judiciar. Mai mult, directorul INJ deține funcții manageriale și ar putea să nu dețină garanțiile unui magistrat pentru a fi înlăturat din funcție. Mai mult chiar, chiar și magistratul poate fi eliberat din funcție pentru o singură abatere disciplinară.

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

		Articolul 9 alineatul (3) se exclude	Această normă contravine art. 10 alineatul (3)
		Articolul 11 se completează cu un nou alineat, cu următorul conținut: (5 ¹) Nu poate fi formator al Institutului persoana care a plecat benevol din sistemul judecătoresc sau procuratură în ajunul evaluării externe, sau plecarea subită a căruia a avut drept consecință perturbarea gravă sau blocarea activității instituției în care a activat.	Recomandăm completarea legii cu această prevedere pentru a asigura că persoanele care au ales să nu treacă testul integrității, sau care au contribuit la blocajele instituționale să nu poate fi formatori la INJ. În contextul Republicii Moldova, această măsură este proporțională. Nu există un drept legal de a fi formator la INJ, iar în scopul asigurării bunei reputații a INJ, asemenea măsuri pot fi introduse.
4	La articolul 16 alineatul (1 ¹) va avea următorul cuprins: „(1 ¹) Comisiile pentru examenele de admitere sunt create pe perioada desfășurării concursului. Fiecare comisie de admitere este formată din 7 membri și 3 membri supleanți, dintre care doi judecători și un judecător supleant desemnați de Consiliul Superior al Magistraturii, doi procurori și un procuror supleant desemnați de Consiliul Superior al Procurorilor, precum și trei membri și un membru supleant numiți din rândul profesorilor universitari care dețin titlul de doctor în drept sau unul superior acestuia din domeniile de drept ale disciplinelor incluse în probele de concurs. Profesorii universitari sunt selectați de către Consiliu.”	Nu putem susține crearea a două comisii de admitere	Examenle de admitere nu sunt atât de complicate pentru a justifica verificarea răspunsurilor de către 2 comisii. O singură comisie este suficient și va asigura o celeritate mai bună a procesului de admitere. În schimb, ar putea fi analizată crearea a 2 comisii de absolvire. Recomandăm ca acestea să fie compuse din cel mult 5 membri fiecare. Reducerea numărului de membri va permite identificarea mai ușoară a membrilor (având în vedere criza acută de specialiști). Pe de altă parte, un număr sporit de membri de regulă scade implicarea membrilor în proces. De asemenea, recomandăm renunțarea la membrii supleanți. Atragerea supleanților este un proces foarte greoi, care doar tergiversează examenul. Chiar și 3 sau 4 examinatori ar putea fi suficienți pentru a evalua adecvat cunoștințele unei persoane.

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

5	<p>5. Articolul 17: alineatul (2) va avea următorul cuprins: „(2) Pentru fiecare probă, participantul la concurs este evaluat cu note de la 1 la 10. Comisiile de admitere evaluează răspunsurile candidatului în cadrul probei orale, potrivit specializării acestora. Nota probei orale este formată din media notelor tuturor membrilor Comisiilor de admitere. Se consideră că participantul a promovat proba orală sau scrisă dacă acesta a obținut minimum nota 5 (cinci) la fiecare din ele. La calcularea notei finale a fiecărui candidat pentru examenul de admitere, se va face media notelor obținute de acesta la proba scrisă și proba orală.”;</p>	<p>alineatul (2) va avea următorul cuprins: „(2) Pentru fiecare probă, participantul la concurs este evaluat cu note de la 1 la 10. Nota probei orale este formată din <u>mediana</u> notelor tuturor membrilor Comisiilor de admitere. Se consideră că participantul a promovat proba orală sau scrisă dacă acesta a obținut minimum nota <u>8 (opt)</u> la fiecare din ele. La calcularea notei finale a fiecărui candidat pentru examenul de admitere, se va face media notelor obținute de acesta la proba scrisă și proba orală.”;</p>	<p>Recomandăm calcularea mediane și nu a mediei. Aceasta va reduce riscurile de manipulare a rezultatelor. De asemenea, recomandăm ca nota minimă de promovare să fie de 8, nu de 5. Menționarea în lege a notei de promovare 5 transmite un semnal, în contextul Moldovei, că la INJ își poate face studiile oricine. Suntem conștienți de numărul redus de candidați. Totuși, este mai bine de a înmatricula la INJ persoane mai puține, însă cu potențial, decât persoane care în final se pot adeveri că nu pot corespunde în mod evident criteriilor de profesionalism (nota minimă 8.00 la absolvire).</p>
7.	<p>La articolul 19 alineatul (1), cuvintele „este obligată” se substituie cu cuvintele „ depune o declarație prin care se obligă”.</p>	<p>Nu susținem această modificare</p>	<p>Nu este clar ce problemă soluționează această modificare. De fapt, această modificare complică procedura de înscriere a absolvenților în Registrul candidaților. Legea actuală impune prin sine o obligație pentru absolventul INJ să se înscrie în registrul candidaților. Modificarea propusă îl obligă doar să depună o declarație în acest sens. Atât timp cât există o obligație legală a candidatului de a se înscrie în registru, depunerea unei declarații este illogică</p>
8	<p>Articolul 25 alineatul (2) litera d), se abrogă;</p>	<p>Nu susținem această modificare</p>	<p>Ultimele modificări la Legea INJ stabilesc că în cadrul examenului de absolvire nu mai sunt verificate cunoștințele, cu abilitățile practice. Examenul de absolvire trebuie să ofere o imagine fidelă în ce măsură</p>

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

			candidatul corespunde profilului ideal de judecător sau procuror. Prin urmare, la INJ trebuie verificate toate calitățile profesionale necesare pentru exercitarea eficientă a profesiei de judecător și procuror, inclusiv calitățile personale (ex. rezistența la stres, organizarea lucrului, comunicarea cu părțile, etc). Aceste calități nu sunt ușor de evaluat, însă ele trebuie evaluate, pentru a ușura ulterior lucrul colegiilor și a CSP/CSP.
9	Articolul 26 alineatul (2 ¹) se abrogă	Nu susținem această modificare	Modificarea propusă exclude evaluarea psihologică a participanților la examen. Această evaluare ar putea fi foarte valoroasă pentru orice angajare, în special cea din justiție, în care calitățile personale sunt extrem de importante. În Italia, spre exemplu, incompatibilitatea psihologică este principalul motiv de descalificare a candidaților la funcția de magistrat. Folosirea testării psihologice la selectarea judecătorilor CSJ este o confirmare în plus a necesității acestei verificări. Proiectul nu prevede nicio justificare pentru excluderea evaluării psihologice.
10	La articolul 27 alineatul (2) în final se completează cu propoziția „La calcularea acestui termen se ține cont de circumstanțele obiective, ce nu pot fi imputate absolventului.”	(2) Dacă nu își onorează obligația prevăzută la alin.(1), nu participă la concurs, refuză a doua oară să accepte funcția care îi revine în urma concursului sau activează în funcția de judecător sau procuror mai puțin de 3 ani, absolventul Institutului este obligat să restituie bursa primită pe perioada formării inițiale. De asemenea, absolventul este exclus din registrul pentru suplinirea funcțiilor vacante de	Recomandăm o altă formulare, care excludă interpretările tendențioase și neonorarea obligațiilor de către audienți. De asemenea, a fost menționată expres sancțiunea excluderii din registrul. Deși această consecință rezultă logic din alin. (2) am observat la ultimul interviu că un candidat a contestat excluderea din registrul.

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

		judecător sau procuror. Aceste consecințe nu survin dacă neonorarea obligație nu poate fi imputată absolventului.	Recomandăm menționarea expresă a acestei consecințe în lege.
10	Articolul 27 se completează cu alineatul (2 ¹) cu următorul cuprins: „(2 ¹)Prevederile alin. (1) și (2) nu se aplică absolvenților Institutului, care activează în serviciul public.”	Nu susținem această modificare	Art. 27 se referă la înscrierea absolvenților INJ în registrul candidaților. El introduce obligația absolventului să se înscrie cât mai repede în scopul participării la concurs. Alineatul 2 prevede obligația de a restitui costul studiilor în cazul neonorării acestei obligații. Modificarea propusă introduce o excepție de la obligațiile prevăzute de alin. (1) și (2) pentru absolvenții care activează în serviciul public. Unicul efect al modificării propuse va fi neparticiparea absolvenților la concurs. O asemenea modificare nu poate fi acceptată.

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva